

הסביבות

עלון להפצת המוסר

"אוהל יוסף" - נובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גטו וילנא תש"ב

חשון התשפ"א

פרשת וירא

גליון מספר 313 (346)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל

"והוכיזו אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך... ויקוז אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית" (כ"א-כ"ד)

הגאון מוילנא שהקהילה היתה שולחת לו משכורת באמצעות השמש שלו, והשמש לא היה מעביר לו את הכסף. הדבר נמשך שנים רבות עד לפני מותו של השמש שרק אז הודה בפשעו והדבר נודע, ובכל זאת הגר"א לא הקפיד ולא דיבר מאומה. כל כך הרבה שנים חי והסתפק במועט שבמועט. הסבא זצ"ל מנובהרדוק היה מוסיף שייתכן והגאון בכלל לא ידע על כך אפילו, ואם אצל הגר"א כך, אז איד ייתכן שאברהם אבינו הוכיח על אודות באר המים, היכן ההכנעה, היכן הנעלבים ואינם עולבים?

תוכחה גורמת לשלום

הנה אברהם אבינו הגיע לתכלית הענוה, ואמר על עצמו: "ואנכי עפר ואפר". אצלו זה היה קנין בנפשו שהגיע לדרגה גבוהה ואמתית כזו. לא כמונו. אנחנו אמנם מתפללים על זה יום יום כמה פעמים "ינפשי כעפר לכל תהיה", אך כל תפילותינו אינן מועילות ואנו עוד כל כך רחוקים מדרגה זו,

אבל אצל אברהם אבינו זו לא היתה תפילה אלא מציאות. לפי זה צריך להבין איך כאן הוא הוכיח את אבימלך ולא ויתר על אודות באר מים אשר גזלו עבדי אבימלך! היכן הויתור המתחייב מן הענוה הקיונית?

הספורנו מסביר שהתוכחה הייתה על הגולגורשור בארצו של אבימלך, ועל משרתיו הרשעים הנמצאים בתוך ביתו. ידוע הסיפור המפורסם על מתקבלת כאילו היא נובעת

המשך בעמוד ב'

מעשה מוסר

שלא להלבין פני חברו

הגאון הכרוכה בסיוע לראש הישיבה הנערץ, אולם מאידך - בעלי נסיון הזהירו אותו מראש שמדובר בתפקיד לא פשוט כלל ועיקר... ואכן, התברר, כי המשימה היתה קשה הרבה יותר מכפי ששיער... הבחור אמנם התייצב בחדרו של ראש הישיבה השכם בבוקר, ממתין בדריכות לרגע בו יתעורר משנתו בכדי ליטול את ידיו, אולם כאשר ניגש אל מיטתו עם ספל מים וקערה וביקש ליטול את היד הבריאה - נתקפה היד השמאלית לפתע בעויות בלי נשלטת, שגרמה לספל המים להשפך כולו אל תוך הקערה... הבחור מיהר למלא את הספל בשנית ולחזור בדחילו ורחימו אל מיטתו של רבו, אשר השיט את ידו השמאלית לנטילה, אולם הפעם, כנראה מתוך התרגשות, או מתוך נסיון להשלים את המשימה במהירות לפני שתצוץ עווית נוספת - לא כיוון הבחור את הספל כראוי, והמים נשפכו על המיטה והרטיבו את בגדיו של ראש הישיבה. לא היה דבר שאותו בחור רצה באותו רגע, יותר מאשר להעלים מהחדר... אולם הוא ידע כי עליו להשלים את המשימה! לפיכך, הוא מילא את הספל בשלישית, והפעם - הצליח לבצע את המוטל עליו. לאחר שסיים - מיהר לנגב את ידו של ראש הישיבה, להביא סידור ולהחזיקו בפני רבי ראובן בכדי שיוכל לקרוא מתוכו את ברכות השחר, לענות אמן אחרי כל ברכה במתינות, וגם להניח את התפילין על ראשו וזרועו של

הגאון הבחור כבר עמד לעזוב את החדר, בכדי להגיע בזמן לתפילת שחרית בישיבה, כאשר לפתע השיגו קולו של רבו הגאון. "מה שמך?" בירר רבי ראובן, והבחור השיב ונקב בשמו. "מהיכן אתה?" הוסיף רבי ראובן ובירר, ולאחר שנענה - המשיך לקשור שיחה עם הבחור אודות משפחתו, החברותות שלו, ואף אודות שיערות רצונו בישיבה... רק לאחר דקות ארוכות של שיחה, כאשר הבחין כי הבחור כבר נרגע מסערת הנפש שפקדה אותו בעקבות התקרית שאירעה - נפרד ממנו רבי ראובן לשלום ופטרנו לדרכו... כאשר סיפר הבחור לחבריו את אשר התרחש באותו הבוקר בחדרו של רבי ראובן, הם לא ידעו את נפשם: איש מהם לא זכה שרבי ראובן דיבר אי פעם בעודו עטור בתפילין! בירור קצר שנערך עם רבי הישיבה ובני משפחתו של הגאון - הבהיר כי צדקו: רבי ראובן מעולם לא הוציא מפיו אפילו מילה בעודו עטור בתפילין! ובכל זאת, למענו של בחור אלמוני, בלתי מוכר, שנקלע למצוקה - חרג ראש הישיבה ממנהגו, ושינה מהרגל עליו כה הקפיד! הוא שוחח במתינות, בנינוחות, על דברים שיש להם חשיבות, בעודו עטור בתפילין - רק בכדי להשיב את השלוה לליבו של בחור צעיר! והיה לנו, כי הידור במצוה - הינו כמו בן דבר חיובי, וכך גם

המשך בעמוד ב'

מעשה אמת

"ואל הבקר וץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב" ואמרו בגמרא ג' לשונות בחדל. ויש להתבונן, מדוע מפורט תבלין החרדל שנתן להם, כשאין בזה מאמץ וטרחא כלל. ואמנם לשון לכל אחד, היא מעליותא גדולה, אך חרדל מהו? הכנסת אורחים שעשה לוט הייתה במסירות נפש עצומה, סיכן את עצמו מיושבי סדום, אך לא הונחלה לדורותיו אחריו. ומדוע? "ותבט אשתו מהאחריו ותהי נציב מלח" פרש"י במלח חטאה שלא רצתה לתת מלח לאורחים, ולכן במלח לקחה. והדבר צריך ביאור, והלא להכנסת האורחים בסכנה הסכימה אשת לוט, ומחו דווקא מלח סרבה לתת? והלא מלח אינו עולה ממון רב?

יש מכניס אורחים וכוונתו שהאורח לא יהיה רעב, והוא יוצא ידי חובת הכנסתו לביתו. אך יש להכניס אורח ולגרום לו לאכול יותר ולשבוע הבה. והנה גם האדם הרעב ביותר, לא יכול לאכול הרבה בשר בלי תבלין חרדל, וכשבעה"ב נותן חרדל לאורח, כוונתו לגרות אותו לאכול בתיאבון והרבה, לדאוג לו ולהטיב לו באמת. וזה שהודגש לשונות בחדל, שבכך מתעורר התיאבון. אך אשת לוט, אף שהסכימה להכניס אורחים, אך בלא מלח - לא לגרום להם לאכול הרבה יותר. כזו הכנסת אורחים עם תחושה זו, אף שנעשית במסירות, לא נקבעת בנפש, ולא עוברת לדורות הבאים.

וכבר אמרו בגמרא, אדם שיודע בחבירו שאינו אוכל עמו, אל יפציר בו לאכול. לא רק שיש בזה אונאה שהרי יודע שלא יאכל עמו, אלא אי"ל הכנסת אורחים אמיתית, שהיא כוונתו היא רק להזמין, ולטובת עצמו הוא, ואינו מתכוון שהלה יאכל וישבע. ומרן החז"א זצ"ל [אמונה ובטחון] מתאר את האדם שהזמין אורח לביתו, ולבסוף כשהתברר לו שהלה כבר מוזמן לבית אחר, שאין עליו להצטער, שהרי המטרה היא שיחה לו היכן לאכול, ולא שהוא יהיה זה שמוזמן.

ההטבה הזולת הייתה להיעשות רק מתוך צירוף אמת של כוונה שיחה להלה טוב יותר. ועל כך אמרו "חסד לאומים חטאת" חסד שעושים הגויים, הסיבה לעשייתם היא שבביל להשתיק ורק לצאת ידי חובה, שלהם, אך אין המטרה היא להיטיב לזולת. כמה חייבים אנחנו לבדוק את הטבתינו לזולת, האם שמחים אנו להיפטר ורק לצאת ידי חובה, או שאנחנו רוצים באמת להיטיב לזולתינו.

הסביבות

- על פרשת השבוע.....עמוד ב'
- פתגמים ואמרות.....עמוד ב'
- מוסר הפרשה.....עמוד ג'
- אור של רבינו.....עמוד ד'
- דמויות הוד.....עמוד ד'

דגל המוסר וירא / המשך

מהקפדה, שגאה, נקמה, נטירה וכו' וכששוקקים זה מתפרש כויתור, אהבה. אך חז"ל מורים לנו להיפך, שאדרבא תוצאות השגאה הם פירוד הלכבות כאשר לא מסתכלים זה על זה, ולא עוברים זה בארבע אמותיו של זה, וממילא בודאי שלא מוכיחים. הרי לנו שחוסר תוכחה זה נובע משגאה. ולהיפך תוכחה זהו סימן של אהבה. וכך מסביר הרמב"ם ז"ל את המשך הפסוקים 'הוכיח תוכיח את עמימתך. ולא תשא עליו חטא' זהו חינוך שנותנת לנו התורה, שזאת היא ההכנעה אשר בגינה לא נוקמים ולא נוטרים.

רבי שמחה זיסל כתב במאמרו "מנוחת הנפש": גדול השלום שניתן לצדיקים, גדול השלום שלא ניתן לרשעים שגא' אין שלום אמר ה' לרשעים. לכאורה מה ששלום ניתן לצדיקים זהו מופת על גודל השלום, אך במה שלא ניתן לרשעים, היכן ראיה על גודלו ועל חשיבותו של השלום? והוא, רש"י מסביר שלום זהו מנוחה ואושר ותכלית המעלה, ומאיך פיזור הנפש הוא תכלית הפראות וכו'. ועל כן התורה נותנת לנו דוגמה מהו שלום - שלום היוצא מן התוכחה. הראיה הברורה היא, שאחר כך "ויקח אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך", הרי מוכח בעליל שהתוכחה נבעה מאהבה וגם תוצאותיה שלום ואהבה. לא כן אילו ח"ו היו כאן הקפדה או נקמה או נטירה, אז היה ח"ו יוצא

חורבן והעדר תוכחה. ועל כן על האדם להתעלות ולא לעסוק תמיד רק במדידותיו עם חבריו, מי גדול ממי, וכדומה, גם יצחק אבינו לא היה מרוצה מויכוחים על רקע זה עם ישמעאל כשהיו מתווכחים וכל אחד אמר לשני אני יותר גדול, מזה אין צומחת שום תועלת, ולהיפך.

ידוע הסברו של רבי אברהם מירד זצ"ל על ברכת יעקב אבינו ע"ה "כד יברך ישראל לאמור ישימך אלהים כאפרים וכמנשה"? מדוע רק כאפרים וכמנשה, וכי חסדים עוד דוגמאות של אחים טובים? אלא משום שאחרי שיעקב אבינו ע"ה שיכל את ידיו והגדיל יותר את אפרים, בכל זאת לא נמצא בשום מקום בתנ"ך שמנשה הקפיד על כך או שנוצרו מריבות ושגאת אחים בין אפרים ומנשה על רקע ברכה זו, שלא כמו שהיה בין יעקב ועשו. מנשה נמצא במצב של נסיון, אך התגבר עליו ועבר אותו בהצלחה, בשום מקום לא מצינו שהקפיד, ורק אהבה ואחווה שררו בין שניהם, ואכן ראוי לברך את כל ישראל בברכה זו של אהבת אחים כאפרים ומנשה, אהבה הנובעת מויתור אמתי ושום מצב של הקפדה ושגאה אינו מצליח לערער אותה.

ה"ר שמונה כלנו להתברך בברכה זו ובכך להרבות השלום בישראל כנא' גדול השלום שניתן לצדיקים.

המשך מעשה רב מעמוד א'
 כל חומרה שיש לה בסיס. אולם במה דברים אמורים? במקום שבו הדבר אינו על חשבון אחרים... לעומת זאת, חומרה או הידור, הבאים על חשבון אחרים - הינם חסרי ערך לחלוטין!
 ועל פי זה יש לבאר ענין מהפרשה: לכאורה יש להבין מדוע אברהם הציע לאורחיו רק מעט מים. כלום לא היה זה מן הראוי שיציע להם מים בשפע? הלא בכל שאר בתחומים אברהם לא חסך כל מאץ בכדי להשביע את רצונם של אורחיו! מדוע איפה דווקא בנוגע למים הוא נהג בחסכנות?
 על פי מעשה זה - מבאר רבי יעקב ניימן - ניתן להשיב על שאלתנו: שכן הנה, את המים עבור אורחיו - סיפק אברהם לאורחיו על ידי שליח, וכפי שניתן להסיק מלשון 'ויקח' - על ידי אחרים. לפיכך, למרות שאברהם מצידו אכן רצה להדר במצוה - הוא הקפיד שלא להדר על חשבון אחרים, ונמנע מלהתחייב לאורחיו כי יובאו להם מים אכן, באשר ללחם אותו הביא אברהם בעצמו, כתוב בפסוק: "ואקחה פת לחם" - כלומר, בעצמי - אברהם לא חסך, ולא הסתפק ב'מעט' לחם, אלא השתדל לקיים את המצוה בהידור המירבי, בשפע וברוחב לב. וכאן מוסיף הגר"מ גיפטר, כי על פי רעיון זה - ניתן לבאר אף מדוע התייעץ אברהם אבינו עם ממרא קודם ששל את עצמו כמצוות ה' יתברך. שכן לכאורה, הלא כבר הקשינו: כלום יעלה על הדעת שאברהם אבינו יתייעץ האם לקיים את מצוה ה' 'אכן על פי האמור ניתן לבאר, כי אמנם לא היה לאברהם ספק כלל האם לקיים את מצוה בוראו, ובכל זאת הוא ראה לנכון להתייעץ אודות כך עם אוהביו - ענר, אשכול וממרא, לא בכדי לקבל את עצתם, אלא בכדי לקבל את רשותם... אברהם ידע, כי אם יחלש בעקבות המילה - אפשר שיזדקק לעזרתם של ידידיו, ובודאי שלא יוכל לבוא לעזרתם אם יקלעו לצרה... נמצא אפוא, כי בנסיבות אלו, קיום המצוה היה על חשבון אחרים: כמובן, מאחר ומדובר היה בציווי מפורש של הבורא יתברך, אברהם אבינו היה מקיים אותו גם אילו הביעו ידידיו את התנגדותם... אולם מאותה סיבה שהזכרנו זה עתה, הבין אברהם כי המצוה תהיה מושלמת יותר - אם היא לא תהיה 'על חשבון' הזולת, ואת המעלה הזו הוא השיג כאשר קיבל את הסכמתם של ידידיו למעשה שבכוונתו לעשות! (ללמדך)

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשיות השבוע

עקידת יצחק

"וירא את המקום מרחוק"
 מה ראה, ראה עני קשור בהר, אמר דומה שאותו מקום שאמר לי הקדוש ברוך הוא להקריב את בני שם. אמר ליצחק, רואה אתה מה שאני רואה, אמר לו ה'. אמר להם לשני נערי, רואים אתם מה שאני רואה, אמרו לו לא. אמר: הואיל והחמור אינו רואה ואתם אינכם רואים, "שבו לכם פה עם החמור". "מד"ר נ"ו א' ב'. [אומר רבי שמואל רוזנבסקי המראה הזה בודאי לא היה מראה טבעי- שא"כ ודאי ששני נערי - שהיו אליעזר וישמעאל - היו רואים אותו, אלא זה היה מראה רוחני ממראות הנבואה, וא"כ מה שלא ראו עני קשור על ההר, כבר השווה אותם ל-עם הדומה לחמור, מה הוא אינו רואה אף אתם אינכם רואים? רואים מהי השקפת התורה, מה היא דמות אדם. שאם חסרה לו דרגה זו של ראיית מראות נבואיים, חסר בצורת אדם והריהו דומה לחמור. רבי זלמן סורוצקין היה אומר, מכאן תשובה לישמעאלים הטוענים שמקום מקדשינו קדוש גם להם, שהרי אביהם ישמעאל הודה במפורש שאינו רואה שום קדושה בהר המוריה .

"ולא חשכת את בנך את יחידך ממני" (כ"ב - י"ב)
 שואל רבי מרדכי פורגמנסקי, מהו הלשון "ולא חשכת". נצייר לעצמנו מקרה, ראובן נתן מתנה גדולה לשמעון, והוא עונה לו, אכיר לך טובה שלא חשכת ממני את הטובה. וכי כך מודים? ההודאה האמיתית היא תודה רבה שנתת לי.
 ותירץ, יש שני סוגי נותנים, אחד הנותן ללא כל חשבון, ויש הנותן שבנתינתו הוא מתגבר על כל מיני כוחות המייעצים לו לחשוך ולא לתת והוא בכל זאת נותן. לאברהם היו סיבות מספיקות כדי לא להעלות את יצחק לקרבן, והוא התעלם מהם. א"כ, גדלותו היא דווקא בזה שלא חשך את בנו יחידו.

מחשבת מוסר

אמרות ופתגמים

<p>"מי שיש לו שן אחד כאוב לא יסתפק במה שהשאר בריאות, כן לא יסתפק האדם גם אם כל תלמידיו טובים בשעה שיש לו אחד עם לב רע (חיי המוסר)</p>	<p>"יופי האדם בדעתו, ודעת הכסיל ביופיו" (א"ח)</p>	<p>"נקל לו לאדם לסבול מה שיודעים אלה אנשים חסרונים בסתר יותר משיוכיחעו אחד בפניו" (א"ח)</p>
<p>מימי לא נצחתני אדם, ועי"ז מעולם לא נצחתי אדם, מדת הנצחון רחוקה היא ממני?" (רעק"א)</p>		<p>"השיגחת ה' עם המאמין והנס עם הבוטח" (חיי המוסר)</p>

מוסר הפרשה

רבי ישראל סלנטר זצ"ל

"ויאמר מהרי שלש סאים קמח סולת" (י"ח - ו')

רבי ישראל סלנטר מעיר, מדוע לגבי אפיית הלחם ציווה אברהם "ויאמר מהרי שלש סאים קמח", ואילו לגבי הבשר שנתן לנער לעשותו, לא ציווה שימחר לעשותו, רק הנער מעצמו מיהר כמו שכתוב "וימחר לעשות אותו?" ומתוך, ישנם שתי אפשרויות בהאכלת רעבים. א'. להאכיל עני, ומצווה זו שייכת אפילו בשכנו ובן עירו, וזה בכלל מצוות צדקה ששייכת רק בעניים. ב'. אפילו עשיר גדול, אם הוא עובר אורח ואינו מכיר איש במקום זה, מצווה גדולה להכניסו לביתו ולארחו כראוי. מי שמכניס עני לביתו, קיים גם מצוות צדקה וגם מצוות גמילות חסדים, ואף שאמרו שמצוות הכנסת אורחים היא בין לעני ובין לעשיר, בכל זאת יש הבדל, אם הוא עני, ישנה מצווה להאכילו מיד, כי אולי הוא רעב מאוד ולא אכלזמרב, וכמעשה המובא בגמ' לגבי נחום איש גמזו (תענית כ"א). משא"כ לאורח עשיר, אם ימחר ליתן לו מיד הדבר מראה כאילו הוא מתייחס אליו כעני רעב, ומבוזה בכך, ואם נודמן לו אורח, ולא יודע אם הוא עני או עשיר, העצה שמיד כשמגיע יתן לו דבר מה לאכול ולהרגיע את רעבונו, ואח"כ יעשה את כל ההכנות לסעודה. זה מה שעשה אברהם אבינו. קודם כל מיהר לעשות לחם - אולי הם רעבים, אבל אח"כ הלך להכין סעודה למלאכים ולא ציווה למהר לעשותו אלא רק "ויתן אל הנער", כי אולי הם נכבדים ואז יפה יותר הסעודה החשובה, ומה שכתוב "ואל הבקר רץ אברהם", זה בגלל זריזות למצווה ולא מחמת הצורך להשקיש את רעבון האורחים, ולכן אברהם אבינו לא ציווה לנער להזדרז.

"ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחקה שרה" (י"ח - ג')

שואל רבי ישראל סלנטר, מדוע הקב"ה לא העיר לשרה ישירות, הרי שרה היתה יותר גדולה מבניאומא מאברהם אבינו? ומתוך, יש כאן לימוד, שאם מתגלה רפיון ופגם כל שהוא במעשה האשה, יש לתלות זה בבעלה שמסתמא גם הוא לא נזהר לדקדק במצוה זו בחומרה יתירה, וראתה היא והקלה בו עוד יותר.

"ויהי בשחת אלוקים ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפיכה" (י"ט - ט - כ"ט)
מהי זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר במצרים על שרה "אחותי היא" ולא גילה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו [רש"י].
שואל רבי ישראל סלנטר, מדוע הצלתו היתה רק בגלל שתקתו שלא הסגיר את אברהם, והרי לוט היה גם המכניס אורחים היחידי בסדום, וזה עצמו היה צריך להצילו? ומתוך, מה שלוט הכניס אורחים, זה לא היה דבר שנבע מעצמו, אלא חיזקו שראה בבית אברהם, לא היה זה דבר עצמי, אבל השתיקה היתה מיוזמתו, ולא רק שהשתיקה באה מיזמתו אלא אף היה כרוך בא הפסד, שהרי לוט הלך אחרי אברהם אבינו בכל הגלויות ובכל מקום שהלך בעקבות ציוויו של הקב"ה "לך - לך", והיה מקום לומר שעושה כל זאת כדי לרשת את אברהם, שהרי לאברהם לא היו ילדים באותו זמן, והנה באה הזדמנות שעומדים להרוג את אברהם, אם לוט היה מספר שאברהם הוא בעלה של שרה, חלומו של לוט לרשת את אברהם היה מתגשם, ובכל זאת לוט שותק, לכן רק היא עמדה לו והצילה אותו.

וקודה בפרשה

צדקה והכנסת אורחים

יקח נא מעט מים (ד, ת)

כתב רש"י: ע"י שליח. יש להבין, ג' פרים שחט אברהם אבינו בשביל שיהיה לכל אחד לשון של בקר, וכשמגיע אל המים אומר "יקח נא מעט מים?" למה לא לתת להם הרבה מים?
מתוך רבי ישראל סלנטר זצ"ל עם יסוד מוסר, אי אפשר להיות צדיק על חשבון השני! אי אפשר להדר בהכנסת אורחים כשזה על חשבון השני, לכן כיון שאת המים הביא השליח, אמר אברהם אבינו יוקח נא "מעט מים."
ראוי לצרף כאן סיפור על החפץ חיים, המלמד הן על "גדולה הכנסת אורחים" והן על היסוד הנ"ל שלא להדר על חשבון השני: בחר אחד עבר בדרכו בראדין, היה זה ביום שישי, שעות ספורות לפני כניסת השבת. באין לו מכיר בעיר זו, פנה אל ביתו של החפץ חיים, שקבלו בסבר פנים יפות. כשראה החפץ חיים שהבחור נראה עייף מאוד ותשוש מהדרך, הציע לו מטה לישון. הבחור שבאמת היה מאוד עייף נענה להזמנה ונשכב לישון. כשהתעורר הבחור, אמר לו החפץ חיים, שכבר סיימנו להתפלל בבית הכנסת, והוא מחכה שהבחור יתפלל ולאחמ"כ יסעוד את סעודת השבת. לאחר הסעודה רצה הבחור ללכת לישון, וראה שהשינה ממנו והלאה ואינו מצליח להירדם. הלך להסתכל מהחלון וראה שכבר עלות השחר. נחרד הבחור להיווכח שהחפץ חיים חיכה לו כל כך הרבה זמן עד שיתעורר. לאחר התפילה בבוקר, ניגש אל הרבנית, ושאל אותה מה היה אתמול בלילה, סיפרה לו הרבנית, שכשהגיע החפץ חיים מהתפילה, וראה שהבחור עדיין ישן, לא הרשה להעירו משנתו, ואמר לבני הבית, שהם יאכלו, ובנו יעשה להם קידוש, ואחרי הסעודה, שיערכו מחדש את השולחן כאלו שלא אכלו עדיין, והוא יחכה לאורח. כשסיימו את הסעודה וראו שהבחור עדיין לא התעורר ערכו באמת את השולחן מחדש, ואמר להם החפץ חיים שילכו לישון והוא יעיר אותם כשהבחור יתעורר. ואכן כשהבחור התעורר קמו כל בני הבית והצטרפו אליו לסעודה, כדי שלא ירגיש אי נעימות לאכול לבד, ועל שעייב את החפץ חיים כל כך הרבה זמן מלאכול.

מספרים שהיה פעם קמחן שהגיע לביתו, ואשתו אמרה לו שהעוף מקולקל וצריך לזרוק אותו. לזרוק? מודעו הקמחן. אפשר לתת לשכן עני שלא ראה עוף זמן רב. - העני אכל בשמחה, ומיד אושפז בבית חולים. בבוקר שמע הקמחן שהעני בבית חולים, והלך לבקר אותו לקיים מצוות ביקור חולים. בלילה נפטר העני, ולמחרת התקיימה ההלוויה. לאחר שחזר מההלוויה, אמר לאשתו, נו? ואת רצית לזרוק את העוף. ארבע מצוות קיימנו בעזרתו. מתן בסתר, ביקור חולים, הלווית המת וגם ניוחם אבליים... כזה עוף לזרוק ???!

הרב דסלר שאל פעם גביר שהיה רגיל לקנות חליפות לבחורי ישיבה עניים, מאיזה סוג בד אתה תופר לבחורים את החליפות? ענה לו, מבד רגיל. ולעצמך אתה קונה חליפות מבד משובח? כן, ודאי. אמר לו הרב דסלר "אתה איך סוחר, הרי לעצמך אתה קונה חליפה פעמיים בשנה, א"כ איך צריך בד משובח, שהרי החליפה לא מספיקה להתבלות וכבר אתה מחדש חליפה אחרת. לעומת זאת, החליפות שאתה קונה לבחורים, הם החליפות שילוו אותך לנצח נצחים, ובוודאי צריך לתפור אותם מבד משובח."

בספר "שרי המאה" מסופר, אורח בא לרבי חיים מבריסק, שהיה ידוע כמכניס אורחים גדול, והאורח נראה כת"ח גדול. קיבל אותו ר' חיים בסבר פנים יפות, האכיל והשקה אותו ובעצמו הציע לו את המיטה. בבוקר התברר שהאורח גנב מכל הבא ליד וברח. התלוננו בני ביתו עליו שלא בודק בציניותיהם של אורחיו, בין טוב לרע. ענה להם, כשרצה הקב"ה לנכות את אברהם אבינו במצוות הכנסת אורחים, מדוע שלח לו מלאכים שנדמו כערביים המשתחוים לאבק רגליהם. אלא, להורות לזרעו של אברהם, כי כאשר ל"הכנסת אורחים" אין לחקור מיהו האורח ולדעת אם ראוי להכניסו לבית ולהאכילו ולהשקותו. הדלת צריכה להיות פתוחה לכל אדם, גם אם הם יודעים כי האיש מוחזק לגנב, רמאי ועובד ע"ז.

בואו ונראה כמה גדולה גמילות חסדים. חז"ל אומרים בגמ' ר"ה (י"ח). שרבו ואביי מבני עלי היו, ורצו עליהם הקללה שימותו בקיצור ימים ושנים. רבא עסק רק בתורה ולכן חי ארבעים שנה, ואביי שעסק גם בתורה וגם בגמילות חסדים, חי שישים שנה. ויש להבין, כשאביי עסק בגמילות חסדים, מה עשה רבא? למד תורה, והלא היא "כנגד כולם", והיא חשובה יותר מגמילות חסדים, ומה איפה הטענה על רבא. מתוך רבי אהרן לייב שטיינמן, מה יותר מזין, בשר או מים? ודאי שבשר. אך בלי מים אי אפשר לבשל את הבשר. תורה ודאי חשובה יותר מגמילות חסדים, אבל כדי לקיים מצות ת"ת כראוי, צריכים גמילות חסדים. גמילות חסדים היא המים שבהם מבשלים את הבשר.
הרב מפוניבז' הקים את הישיבה במצב כלכלי דחוק ביותר - ובנה במקביל בית יתומים עבור יתומים שהורים נספו בשואה. אנשים רבים ניסו להניאו ממהלך זה, עליך להחליט, אתה רוצה להקים ישיבה או בית יתומים, אבל לא את שניהם יחד, ובפרט לא במצב כלכלי כה קשה. ענה להם הרב מפוניבז', אני רוצה להקים ישיבה, אך כדי להקיימה, אני זקוק לבית יתומים. כלומר, אני רוצה תורה, אך לשם כך אני צריך גם גמילות חסדים.

הרב ישראל אורלנסקי זצ"ל

מקום עולה של נוברהדוק

רבות! עלינו לדעת, ששמע גדלותו ועבודתו של רבינו זכרוננו לברכה, היה ידוע ומפורסם בכל ישיבות נוברהדוק, עוד מבחרותו מהזמן שלפני המלחמה - שנקרא אז גרשון קאוולער' - עד ועד בכלל.

ועוד עלינו לדעת, שיישיבות נוברהדוק בעת ההיא היו גדולות ומפורסמות, וחסו בצלם אלפי תלמידים. בערים המרכזיות שכנו הישיבות הגדולות, ובהם שכנו מאות תלמידים מבוגרים, בעלי דרגה בלימוד ובעבודה. ישיבות אלו כונו - 'מרכזים'. וכל 'מרכז' שזכה, הקים והפעיל תחתיו עשרות ישיבות קטנות בכפרים ובעיירות הקטנות שמסביב לישיבה. ישיבות אלו כונו - 'הסביבות'.

ב' תולעות הפיקו מהקמת אלו 'הסביבות': האחד, שעצם כך שמקיים ישיבה במקום שאין בו תורה, זה מעורר את בני המקום מתרדמה הרוחנית ששררה במקומות אלו. ובמיוחד, היו מצילים בכך את בני הנעורים מאבדון הרוחני ששרר אז, בעקבות הרוחות הזרות שחדרו אז לכרם ישראל. והתועלת השנית, שעל ידי הכמות הרבה שהייתה בישיבות אלו, היו יכולים לברור את התלמידים המוכשרים מביניהם, ולשולחם אל 'המרכז' - ששם היו יכולים הם להשתלם בתורה ויראה כראוי. ובכל אלו 'המרכזים' הגדולים, ששכנו בערים: ביאליסטוק, מזריץ', פינסק, וורשה, אוסטרובצה, שהוקמו ונוהלו ע"י גדולי תלמידי הסבא זצ"ל - היה ידוע ומפורסם שמו של רבינו זצ"ל בתור אחד מגדולי 'העובדים' שהיו בישיבות נוברהדוק ושמו התפרסם אף על 'עבודת הרבים' העצומה שלו, בהשפעת דרכה ושיטתה של נוברהדוק על 'המבקשים'. וביותר, על הקמתו חלק ניכר מישיבות 'הסביבות' - שהוקמו ע"י 'המרכזים' הגדולים. הערכה אליו הייתה כה גדולה, מצד תלמידי כלל ישיבות נוברהדוק, ובמיוחד מצד גדולי תלמידי הסבא - ראשי הישיבות דנוברהדוק, עד שבחתונתו, שהתקיימה בוילנה, בתחילת החורף של שנת ת"ש, לאחר שפרצה המלחמה - השתתפו בה כל גדולי תלמידי הסבא זצ"ל, יחד עם גדולי תלמידי הישיבות דנוברהדוק. ובזכות אבי ז"ל, שלקח אותי עמו לשם - זכיתי גם אני להיות נוכח בחתונתו. ובזכרוננו יוד, כיצד הגיעו לשם כל גדולי נוברהדוק - ביום שמחתו של רבנו זצ"ל. כדוגמת, ר' ישראל יעקב לובצ'אנסקי זצ"ל הי"ד חתנו של הסבא זצ"ל, ור' יצחק שרשב"ר זצ"ל הי"ד וכו'.

הברחת הגבולות

כמה פעמים סיפר רבינו זצ"ל, כיצד הוא הגיע ל'נוברהדוק'. בימי נעורו, רוחות פרות שטפו את כלל ישראל ברוסיה: ההשכלה, הקומוניזם, והציונות וכדו' והרבה מבחורות ישראל ראו בשיטות אלו אפשרות של 'קידמה' ו'נאורות', ונסחפו הם אחרי שיטות טועות אלו. גם הוא וחבריו שמעו ונמשכו אחר שיטות אלו, עד שיום אחד הופיעו תלמידי הסבא זצ"ל בעירו, כדי לאסוף בחורים ולצרפם לישיבות נוברהדוק הרבות - שהיו פרוסות הם בכל רחבי רוסיה.

מיד כששמע אביו על הגעתם של שלוחים אלו לעירו - על אף שהיה בנו גרשון עוד קודם בר מצווה - מיד עמד ושלחו אתם, בכדי להצילו משיטות טועות אלה.

בתחילה הוא הגיע ל'סביבות' בעיר 'אוסטרופול', שהייתה שייכת ל'מרכז' שהיה בראשותו של ר' שמואל וינטרוב זצ"ל, שהיה מגדולי תלמידי הסבא. לאחר תקופה קצרה הוא הגיע ל'מרכז' עצמו, ושהה שם עד להברחת הגבולות של כלל תלמידי ישיבות נוברהדוק מרוסיה לפולין.

שם עדיין, שבתקופה שלאחר פטירת הסבא זצ"ל, הגבירו הקומוניסטים את רדיפתם כנגד הדת בכלל - ונגד הישיבות בפרט. והבינו ראשי ומנהלי הישיבות - שהיו גדולי תלמידי הסבא זצ"ל - שאין באפשרותם להמשיך עם רדיפות אלו, שכללו רדיפות נוראות, עינויים ומעצרים, והיו אף מקרים של מוות וכדו'.

לכן, החליטו הם להבריח את כלל ישיבות נוברהדוק ממדינת רוסיה לפולין, על אף שהיה דבר זה כרוך בסכנת נפשות, עקב כך שהיה איסור מוחלט לחצות את הגבולות. והיות, שבפולין היו אז מיליוני יהודים, שישבו בהשקט ובטח על התורה והעבודה, ללא רדיפות מצד השלטונות - לכן החליטו הם להעתיק את מקומם לשם.

גם רבינו זצ"ל על אף גילו הצעיר, היה בין התלמידים הללו שהבריחו במסירות נפש את הגבול - בידועו שבזה הוא מנתק את עצמו לנצח מהוריו ובני משפחתו! מיד כשהצליח לעבור את הגבולות, הגיע ל'מרכז' שהיה בעיר ביאליסטוק, בראשות חתנו של הסבא זצ"ל, ראש הישיבה רבי אברהם יפה'ן זצ"ל. שם, קבע הוא את מקומו, ושם עסק הוא ככל יכולתו הן ב'עבודת עצמו' והן ב'עבודת הרבים' - עד לימי המלחמה הנוראה.

המדור הנפלא נערך מספר הזכרון על רבינו גרשון ליבמן זצ"ל, היו"ל ע"י מכון דעת חכמה תשואות חן להם על אדיבותם והסכמתם להדפסת הדברים ליזיכו הרבים

לאור הפרשה

פנינים ומעשים

" ותלך ותתע במדבר באר שבע" (כ"א - י"ד)

בספר של רבי שלום שברון, מופיע סיפור: רבי מרדכי פורגמנסקי היה גאון עולם, אחד מהגאונים הגדולים, שהיו בודד שלפני השואה. הוא מספר שהוא נסע ברכבת מליטא, ממקום למקום, ובמהלך הנסיעה, הוא מצא יהודי שומר תורה ומצוות נוסע איתו ברכבת. אותו יהודי היה שוחט ומוהל במקצועו. התחילו לדבר ביניהם דברי תורה, ולא שמו לב, שהם צריכים לרדת בתחנה מסוימת...

הכרוז מודיע שהגיעו לתחנה, רק הם היו כל כך מרוכזים בלימוד ביחד, שלא שמו לה בכלל שצריך לרדת... הגיע שעה אחת... שתיים... הכרוז מודיע "הגענו לתחנה...". הרב שומע... אוי ווי... התרחקו שעתיים מהמקום שאנחנו צריכים לרדת... אין סיכוי שנגיע כבר לשבת הביתה... אותו יהודי שהוא שוחט ומוהל, היה ממש נסער "תראה... לא הייתי כל כך הרבה זמן בבית... הבטחתי שאני יבוא לשבת "ר' מרדכי אומר לו - "מה אתה נסער כל כך, הקב"ה רוצה שנתנה פה בשבת"... ואומר לו השוחט - כבוד הרב, אני רוצה להגיד לך, אין פה יהודים בכלל! מאיפה אתה יודע שאין? כי אם היו פה יהודים, היו מזמינים אותי פה, לשחוט.

יוצאים מתחנות הרכבת... פוגשים שם בעלי עגלות ושואלים אחד מהם - אולי אתה יודע איפה יש כאן יהודים? אומר להם בעל העגלה - כן, אני יודע... יש כאן יהודי אחד! אקח אתכם אליו... לוקח אותם... יהודים מהכרכרה... מסתכלים... יש מזוזה על הדלת... ב"ה... נוקשים בדלת... פותח את הדלת היהודי... רואה את הרב והשוחט... הוא לא הכיר את הרב... כולו נהיה חיוור, מתנשף כולו... שואל אותם היהודי - סליחה, מישהו ממכם מוהל?? אומר ר' מרדכי - כן, הנה, הוא מוהל ב"ה! כולו התמלא שמחה... מה קרה?? אומר אותו... תראה... שבע עעבר נולד לי בן, ולא ידענו מה יהיה עם הברית, כי הילד לא כ"כ הרגיש טוב, היום הרופא אמר לי, שאפשר לעשות לבית... ולא ידענו מאיפה נביא מוהל...? התפללתי לקב"ה 'יבוננו של עולם, ציווית 'ובים השמיני ימול בשר ערלתו'... אני רוצה למול, אבל אין מוהל, מה אני יכול לעשות?? בכיתי... התפללתי... והקב"ה זימן אתכם לפה! אמר לו ר' מרדכי - נו אתה רואה, אני סנדק, אתה מוהל, והוא אבי הבן! עכשיו אתה מבין, למה הגענו לפה?!

אומר ר' מרדכי ליהודי - תשמע, עכשיו אני מבין רש"י... רש"י אומר על הפסוק "ותלך ותתע במדבר באר שבע - מכאן שחזרה הגר, לגילולי בית אביה. מאיפה ידע את זה רש"י? כתוב שהיא בדרך... אבל מי אמר שהיא חזרה לגילולי בית אביה? איפה זה כתוב? אומר רבי מרדכי פורגמנסקי - פשוט מאוד, יהודי, לא טועה! אין טעית, דיברתי בלימוד, ולכן בלי כוונה, לא שמתי לב, וירדתי בתחנה הבאה... אין כזה דבר! יהודי, הקב"ה מודרך אותך, על כל צעד ושעל! ואם כתוב "ותלך ותתע במדבר באר שבע", זה אומר שהיא לא היתה יהודיה, כי אם היא היתה יהודיה, לא היה מופיע פסוק כזה "ותתע". יהודי לא טועה, יהודי הוא מודרך!

דמויות הוד

רבי זב יפה זצ"ל

פעם, בעת שהלך הרב דב יפה בליווי אחד מתלמידיו ברחובה של עיר, הגיעו למעבר חצייה ובדיוק באותו רגע נדלק האור האדום, והם נאלצו לעמוד ולהמתין. תוך כדי שהם עומדים ושוחקים, שואל הרב יפה את תלמידו המתין לצידו: "על מה אתה חושב כעת?" ענה לו התלמיד במשיכת כתף "שום דבר מיוחד". "אם כן", אמר המשגיח, "תחשוב כעת על כך שאתה מקיים את מצוות 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם'". כזה היה הרב יפה "בכל דרכך דעהו": כל רגע הוא חשב רק על רצון ה'. מה נדרש ממני כעת ואיך מקיימים כעת את רצון ה'.

סיפור נוסף מאחד מתלמידיו הרבים של הרב: "באחת השנים הרב נפצע, והכאב אמור היה להיות גדול מאוד. אחד מהתלמידים שאל אותו אם כואב לו, והרב השיב בתשובה הבאה: "כשילד קטן מקבל מכה ובוכה ואמא שלו מחבקת אותו אז הוא מפסיק לבכות, הוא נרגע. כאשר יש אהבה מהאמא אז זה מעביר את הכאב, אני חושב לעצמי: כמה הקב"ה אוהב אותנו, וזה ממילא מעביר לי את הכאב...". התלמיד מסיים את הסיפור באמרו: זה חיים גבוהים, חיים עליונים, חיים מול הריבונות של עולם.

רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל

יום אחד עמד הגה"צ רבי מרדכי צוקרמן זצ"ל במעלה רחוב נג'ארה בגבעת שאול והתבונן בבנין חדש שזה עתה נסתיימה בנייתו. עבר לידו רבי ישעיה אייזנשטיין והתעניין מה היה מחפש, שמא זקוק הוא לעזרה.

אמר לו ר' מרדכי: "הזוכר אתה מה היה כאן קודם לכן?" "בית מט לפרוץ, חורבה של ממש", השיבו הרב אייזנשטיין, "לבטח זוכר אתה", אמר לו ר' מרדכי, "גם מי התגורר בחורבה. אשה גלמודה שבורה ורצוצה. זה היה בית הרוס בחיצוניותו ובפנימיותו. והיום, בנין חדש מתנשא לגובה ברוב פאר והדר. אין שום זכר ושום סימן למה שהיה כאן מקודם. עד שמי שאינו יודע מה היה כאן קודם לכן, אינו מסוגל אפילו לשער זאת".

הרב אייזנשטיין עמד מחרש, ור' מרדכי המשיך ופרש את הרהורי לבו: "הלאו כן בדיק הוא מצבו של עם ישראל. שבור ורצוף בחיצוניותו ובפנימיותו, הכל חשוך ושחור, אבל בשוב ה' את ישיבת ציון היינו כחולמים. בבת אחת הכל יתהפך. העבר המדכא יהיה כחלום וקרן ישראל תעלה

יוצא לאור ע"י קיבוץ אברכים - "אוהל יוסף" - נוברהדוק

בית המדרש "בית מרים גיטל" מעלות דפנה 117 ירושלים

טל: 0523319720 דוא"ל: Ohelyosef1@gmail.com